

Opinnäytetyö AMK

Sairaanhoitajakoulutus

2022

Mira Hagren ja Taru Ikonen

**TARKISTUSLISTA KESTÄVÄÄN
KEHITYKSEEN SOSIAALI- JA
TERVEYSALAN
ORGANISAATIOILLE**

TURKU AMK
TURKU UNIVERSITY OF
APPLIED SCIENCES

Opinnäytetyö AMK | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Sairaanhoitajakoulutus

2022 | 43 sivua

Mira Hagren ja Taru Ikonen

Tarkistuslista kestävään kehitykseen sosiaali- ja terveysalan organisaatioille

Kestävä kehitys pyrkii muutokseen, jolla säilytetään ja mahdollistetaan hyvät elämän edellytykset nykyisille ja tuleville sukupolville. Kestävää kehitystä voidaan käsitellä ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden kannalta. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa kestävä kehityksen julkaisuja sosiaali- ja terveysalasta kirjallisuuskatsauksella (n=24) ja selvittää, mitkä tekijät ovat keskeisessä roolissa kestävä kehityksen toteutumisessa sosiaali- ja terveysalalla. Tulosten pohjalta luotiin tarkistuslista ohjaamaan organisaatioiden toimintaa kestävä kehityksen mukaiseksi. Opinnäytetyön tavoitteena on edistää kestävä kehityksen toimintaa sosiaali- ja terveysalan organisaatioissa. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii KESTO-hanke.

Kestävä kehityksen mukainen toiminta on yleistymässä maailmalla. Kirjallisuuskatsauksen perusteella kestävään kehitykseen organisaatioissa vaikuttavat eniten henkilökunnan tiedot ja taidot aiheeseen liittyen sekä tarkkaan mietityt kestävä kehityksen strategiat. Lisäksi riittävä rahoitus ja toiminnan jatkuvuuden seuranta ovat merkittäviä tekijöitä onnistumisen kannalta. Tuloksiin perustuen tarkistuslistaan nostettiin yläkategorioiksi kestävä kehityksen suunnitelmat, henkilökunta ja koulutus, materiaalit ja rahoitus sekä toteutumisen seuranta ja raportointi.

Asiasanat:

Kestävä kehitys, sosiaali- ja terveysala, tarkistuslista

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Degree programme in Nursing

2022 | number of pages 43

Mira Hagren and Taru Ikonen

Checklist for Sustainable Development in Social Services and Health Care Organizations

Sustainable development aspires for change that maintains and enables good living conditions for all. Sustainable development can be described with ecological, economic and social dimensions. The purpose of this bachelor's thesis is to find out publications of sustainability in healthcare and social services. With a literature review (n=24) this thesis aims to find out, which factors have an important role in the fulfilment of the sustainable development goals in social services and healthcare. Based on this literary review a sustainable development checklist was created to guide social services and healthcare organizations. The objective of this thesis is to improve on the functioning of sustainability in social and healthcare organizations. KESTO-project is the mandator of this bachelor's thesis.

Actions towards sustainability are increasing around the world. The knowledge and skills of the staff about sustainability and carefully planned strategies are major affecting factors of sustainability in an organization. In addition, sufficient funding and monitoring of the sustainability are key factors to successful sustainable development. Based on the literature review, upper categories were: sustainable development planning, staff and education, materials and funding, monitoring and reporting the fulfilment of sustainability.

Keywords:

Sustainable development, social services and healthcare, checklist

Sisältö

Käytetyt lyhenteet	6
1 Johdanto	7
2 Kestävä kehitys	8
2.1 Kestävän kehityksen ulottuvuudet	8
2.2 Kiertotalous	9
2.3 Kestävä kehitys sosiaali- ja terveysalalla	10
3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja ohjaavat kysymykset	12
4 Opinnäytetyön toteuttamismenetelmä	13
5 Tulokset	20
5.1 Kestävä kehitys Suomessa	20
5.2 Kestävää kehitystä edistävät tekijät	21
5.3 Kestävää kehitystä estävät tekijät	26
5.4 Kestävän kehityksen tarkistuslista	28
6 Eettisyys ja luotettavuus	32
7 Pohdinta	34
Lähteet	38

Kuvat

Kuva 1. Kestävän kehityksen tarkistuslista	31
--	----

Taulukot

Taulukko 1. Tietokannoissa käytetyt hakusanat ja hakupolku.	15
Taulukko 2. Opinnäytetyöhön valitut julkaisut tietokantahauista.	17
Taulukko 3. Manuaalisen haun tulokset.	19

Käytetyt lyhenteet

Sote-ala	Sosiaali- ja terveysala
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
UN	United Nations
VSSHHP	Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri
YK	Yhdistyneet kansakunnat
YM	Ympäristöministeriö

1 Johdanto

Kestävällä kehityksellä luodaan hyvät elämän edellytykset nykyisille ja tuleville sukupolville. Kestävä kehitys edellyttää, että luonto, ihmiset ja talous otetaan päätöksenteossa tasa-arvoisesti huomioon. (Härmä & Nasib n.d.) Kestävää kehitystä Suomessa ohjaa YK:n kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma, Agenda2030 (Kestäväkehitys 2022a). Toimintaohjelma sisältää 17 tavoitetta, jotka sopimusmaiden tulisi saavuttaa vuoteen 2030 mennessä (Kestäväkehitys 2022a; Suomen YK-liitto 2022a; United Nations n.d.). Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen toisten kustannuksella ei ole kestävän kehityksen mukaista (Suomen YK-liitto 2022b).

Terveystieteissä monet esimerkit ja toimintamallit noudattavat kestävän kehityksen kehämallia (circular work); vähennä - uudelleen käytä - kierrätä (reduce, reuse, recycle) (Ossebaard & Lachman 2020, 2). Haasteita terveydenhuollon kestävyydelle aiheuttavat ikääntyvä väestö, monimutkaiset järjestelmät, krooniset sairaudet, lääketeknologian hintavuus, sekä potilaiden yleiset asenteet terveydenhuoltoa kohtaan (Braithwaite ym. 2020, 1). Suomalaisia tutkimuksia aiheesta on hyvin niukasti ja ulkomaalaiset tutkimukset taas keskittyvät pohtimaan kestävästä kehityksestä yksittäisten asioiden näkökulmasta, esimerkiksi kierrätyksen. Terveystieteiden yleistä kestävästä kehitykseen liittyvää tarkistuslistaa ei Suomessa ole vielä julkaistu. Kestävän kehityksen raportointi työkaluissa (sustainability reporting tools) ongelmana on standardoitujen kriteerien, termien ja metodologian puute (Siew 2017).

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa kestävän kehityksen julkaisuja terveydenhuollosta ja sitä, mitkä tekijät vaikuttavat kestävän kehityksen toteutumiseen sosiaali- ja terveystieteiden alalla (sote-ala). Opinnäytetyön tavoitteena on edistää kestävän kehityksen toimintaa sote-alan organisaatioissa. Kestävää kehitystä tarkastellaan sosiaalisesta, ekologisesta ja taloudellisesta näkökulmasta. Tulosten pohjalta luodaan kestävän kehityksen tarkistuslista sote-alan organisaatioille. Opinnäytetyö toteutetaan osana KESTO-hanketta, joka on Siviis -opintokeskuksen ja Turku AMK:n kehittämisprojekti.

2 Kestävä kehitys

2.1 Kestävän kehityksen ulottuvuudet

Kestävä kehitys voidaan määritellä monella eri tavalla. Kestävyyden määrittelyä hankaloittaa kaksi perustavanlaatuista haastetta, jotka ovat kestävyys-termin yhtenäisen määritelmän puuttuminen sekä kirjallisuudessa käytettävien synonyymien kirjo. Koska virallista määritelmää ei ole, jää epäselväksi, kuinka tutkijat käyttävät ja mittaavat kestävyttä. (Moore ym. 2017, 2.) Kestävä kehitys on yhteiskunnallista muutosta, jonka tavoitteena on mahdollistaa nyt ja tulevaisuudessa kaikille hyvät ja tasa-arvoiset elämisen edellytykset (VSSHP 2020; Ympäristöministeriö n.d.).

Kestävä kehitys voidaan karkeasti jakaa kolmeen tai neljään eri ulottuvuuteen, jotka ovat ekologinen kestävyys, taloudellinen kestävyys ja sosiaalinen kestävyys. Neljäs ulottuvuus eli kulttuurillinen kestävyys takaa kulttuurien kehittymisen ja kulttuuriperinnön siirtymisen sukupolvelta toiselle. Kulttuurilliseen kestävyteen liittyy rauhan, ihmisoikeuksien ja kulttuurillisen yhteistyön edistäminen. (Härmä & Nasib n.d.) Tässä opinnäytetyössä kulttuurillisesti kestävä kehitys tarkkaillaan osana sosiaalista kestävyttä. Ympäristöministeriön (YM) määritelmän mukaan sosiaalinen ja kulttuurillinen kestävyys pyrkii takaamaan hyvinvoinnin edellytysten siirtymisen sukupolvelta toiselle (YM n.d.). Myös United Nations tarkastelee kestävä kehitystä ekologisen, ekonomisen ja sosiaalisen näkökulman avulla (three pillars) (United Nation Economic and Social Council n.d.). Kestävän kehityksen kaikki ulottuvuudet tulee ottaa huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa (VSSHP 2020; Ympäristöministeriö n.d.).

Ekologinen kestävyys pyrkii säilyttämään biodiversiteetin monimuotoisuuden ja toimivuuden sekä takaamaan kestävä luonnonvarojen kulutuksen. Ekologinen kestävyys on edellytys ihmisten hyvinvoinnille ja muiden kestävä kehityksen ulottuvuuksien toteutumiselle. (Härmä & Nasib n.d.) Varovaisuusperiaate on keskeinen käsite, kun puhutaan ekologisesta kestävydestä. Periaatteen

mukaan ympäristön hyvinvointia kohentavien toimien lykkäämistä ei voida perustella sillä, että tieteellistä näyttöä niiden toimivuudesta ei ole riittävästi. Periaatteeseen keskeisesti liittyy myös haittojen ennalta ehkäiseminen ja torjuminen niiden syntylähteellä. Jos toiminnasta syntyy ympäristölle haittaa, kustannukset peritään haitan alkuperäiseltä aiheuttajalta mikäli se on mahdollista. (Pinto-Bazurco 2020; YM n.d.)

Taloudellinen kestävyys on tasapainoista kasvua, jolla pyritään pitkällä aikavälillä välttämään velkaantuminen ja ympäristön voimavarojen liikkuluttaminen (YM n.d.). Taloudellinen kehitys on mahdollista silloin, kun huomioidaan ympäristön resurssien uusiutuminen suhteessa niiden käyttöön. Tavoitteena on uusiutuvien luonnonvarojen suosiminen uusiutumattomien sijaan ja jätteiden vähentäminen sekä toimivan kierrättämisen järjestäminen. (Härmä & Nasib n.d.) Taloudellinen kestävyys on sosiaalisen kestävyys toteutumisen edellytys (YM n.d.).

Hyvinvoinnin edellytysten siirtyminen sukupolvelta toiselle on sosiaalisen ja kulttuurillisen kestävyys ydinkysymys (YM n.d.). Sosiaalisen kestävyys tavoitteena on taata riittävä toimeentulo, turvallisuus, hyvinvointipalveluiden riittävyys sekä oikeudenmukainen jakautuminen kaikille ihmisille. Yksilöllä tulee olla myös mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä sekä toimia osana yhteisöä ja yhteiskuntaa. (Alila ym. 2011, 7.) Kulttuurilliseen kestävyys sisältyy olennaisesti rauhan, ihmisoikeuksien ja yhteistyön kehittäminen (Härmä & Nasib n.d.). Sosiaalinen kestävyys vaikuttaa esimerkiksi yritysten liiketoiminnan kasvuun sillä sosiaalisen kehityksen puute, köyhyys, epätasa-arvo ja heikko oikeusvaltio hankaloittavat yrityksen toimintaa (United Nations Global Compact n.d.).

2.2 Kiertotalous

Resurssien tehokkaampi käyttö vaatii muutosta nykyiseen ekonomiseen malliin, mikä on alun perin peräisin teollisesta vallankumouksesta. Nykyinen malli perustuu lineaariseen talouden malliin: ota, valmista, kuluta, hävitä (take, make,

consume, dispose). Tämä malli pohjautuu helposti saatavilla oleviin ja halpoihin resursseihin, mutta nämä resurssit ovat nopeasti katoamassa maapallolta, mikä tekee mallista toimimattoman. (European Commission 2017.) Lineaariseen malliin kuuluu myös se, että yritykset suunnittelevat tarkoituksella tuotteelle käyttöajan, jonka jälkeen tuote hajoaa tai lopettaa toimintansa, minkä takia kuluttaja joutuu ostamaan uuden tuotteen (Euroopan Parlamentti 2020).

EU:n komissio esitti maaliskuussa 2020 uuden kiertotaloutta koskevan toimintasuunnitelman, joka koskee jätteen määrän vähentämistä, kestävämpää tuotesuunnittelua ja EU:n kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä esimerkiksi tuotteiden korjauttamisoikeudella (Euroopan Parlamentti 2020). Kiertotalous säilyttää tuotteiden, materiaalien ja resurssien arvon taloudessa niin pitkään kuin mahdollista ja eliminoi jätteen syntymistä. Kiertotalouden periaatteet ovat kestävyys, uusiutuvuus, uudelleenkäyttö, korjaaminen, korvaaminen, päivittäminen, ehostaminen ja materiaalien kulutuksen vähentäminen. Kiertotalouden mukaista on esimerkiksi valmistaa pitkäikäisempiä tuotteita ja vähentää ympäristölle vaarallisten sekä vaikeasti kierrätettävien tuotteiden käyttöä. (European Commission 2017.) Käytännössä kiertotalous pyrkii jätteen määrän minimointiin (Euroopan Parlamentti 2020).

2.3 Kestävä kehitys sosiaali- ja terveysalalla

Suomessa kestävän kehityksen tavoitteet noudattavat YK:n kestävän kehityksen Agenda2030-kehitysohjelmaa (Kestäväkehitys 2022a). Agenda2030-ohjelman tavoitteena on äärimmäisen köyhyyden poistaminen sekä ihmisen, talouden ja ympäristön tasavertainen huomiointi. Ohjelma sisältää 17 kestävän kehityksen tavoitetta, jotka puolestaan sisältävät yhteensä 169 alatavoitetta. (Suomen YK-liitto 2022a.) Tavoitteet litittyvät toisiinsa, jolloin kehitys yhdellä alalla vaikuttaa samalla myös muilla osa-alueilla (United Nations Development Programme 2021).

Terveys ja hyvinvointi ovat keskeisessä roolissa Agenda2030 -ohjelmassa. Ohjelman 17 tavoitetta on suunniteltu hävittämään köyhyys, nälänhätä, AIDS

sekä lopettamaan naisten ja lasten syrjintä. (United Nations Development Programme n.d.) Ohjelman kolmas tavoite on edistää kaikenikäisten ihmisten hyvinvointia ja taata heille terveellinen elämä asuinmaasta riippumatta (Kestävä kehitys 2022b). Tavoitteiden edistyminen on ollut epätasaista valtioiden sisällä ja niiden välillä. Esimerkiksi elinajanodotteissa on 31 vuoden ero pisimmän ja lyhyimmän elinajanodotteen välillä. (United Nations Development Programme n.d.)

Suomessa sairaanhoitopiireiltä löytyy omia kestävän kehityksen suunnitelmia, jotka pohjautuvat Agenda2030–ohjelmaan. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri (VSSH) määrittelee terveydenhuollon kestävän kehityksen ympäristön ja ihmisten kannalta toimivaksi kokonaisuudeksi, jonka avulla nykyisille ja tuleville sukupolville voidaan turvata elämän edellytykset. Terveydenhuollossa sairauksien ennaltaehkäisy on merkittävä osa kestävää kehitystä. (VSSH 2020.)

3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja ohjaavat kysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa kestävän kehityksen julkaisuja terveydenhuollosta ja selvittää, mitkä tekijät ovat keskeisessä roolissa kestävän kehityksen toteutumisessa sosiaali- ja terveysalalla. Näiden tulosten yhteenvedon pohjalta on tarkoitus luoda kestävän kehityksen tarkistuslista sosiaali- ja terveysalan organisaatioille. Tarkistuslistan on tarkoitus toimia helpokäyttöisenä, yleisenä työkaluna ohjaamaan esimerkiksi organisaation kestävän kehityksen toimintasuunnitelmaa. Opinnäytetyön tavoitteena on edistää kestävän kehityksen toimintaa sosiaali- ja terveysalan organisaatioissa.

Opinnäytetyötä ohjaavat kysymykset:

1. Mitä on kestävä kehitys Suomessa?
2. Mitkä tekijät vaikuttavat kestävään kehitykseen sosiaali- ja terveysalalla?
  - 2.1 Mitkä tekijät edistävät kestävää kehitystä sosiaali- ja terveysalalla?
  - 2.2 Mitkä tekijät estävät kestävää kehitystä sosiaali- ja terveysalalla?
3. Minkälainen kestävän kehityksen tarkastuslista saadaan tehtyä kirjallisuuskatsauksen perusteella?

4 Opinnäytetyön toteuttamismenetelmä

Tämä opinnäytetyö toteutetaan kirjallisuuskatsauksena toimeksiantajan toiveesta. Opinnäytetyö on osa KESTO-hanke projektia, joka toteutetaan yhteistyössä Helsingissä toimivan opintokeskuksen Sivis:n ja Turku AMK:n kanssa. Hankkeen tavoitteena on muutosjohtamisen hyödyntäminen koronapandemiasta toipumisessa, tulevaisuuden ennakointimenetelmien käyttöönotto ja osallisuuden lisääminen työyhteisössä, alueellinen sektorirajat ylittävä verkostoituminen sekä kestävän kehityksen tavoitteiden sisällyttäminen toimintasuunnitelmiin. Yksi konkreettisista toimenpiteistä hankkeessa on kehittää Sotenavigaattori -verkkosivustoa, jossa myös opinnäytetyön tuotos, kestävän kehityksen tarkistuslista, julkaistaan.

Sotenavigaattori -verkkosivusto on sosiaali- ja terveystieteiden yrityksille suunniteltu sivusto työhyvinvoinnin ja tuottavuuden tueksi. Sotenavigaattori on suunniteltu erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten käyttöön. Sotenavigaattori koostuu 11 teemasta, jotka tukevat organisaatioiden osaamisen kehittämistä ja tulevaisuudessa pärjäämistä. Sisältöä verkkosivulle tuottaa Turun ammattikorkeakoulu, Tampereen ammattikorkeakoulu, Seinäjoen ammattikorkeakoulu ja Opintokeskus Sivis. (Sotenavigaattori n.d.)

Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on uuden tiedon luonti yhdistämällä aikaisempia tutkimustuloksia. Katsauksessa löydetyt uudet näkökulmat voivat auttaa jo tunnettujen asioiden ymmärtämisessä. (Hirsjärvi ym. 1992, 11.)

Kirjallisuuskatsauksen tyypeistä opinnäytetyön toteuttamiseen valittiin narratiivinen kirjallisuuskatsaus ja tiedonhaussa sovellettiin systemaattisen tiedonhaun piirteitä. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on antaa laaja kuva käsitellystä aiheesta tai luonnehtia aiheen historiaa ja kehitystä.

Tavoitteena on tuottaa helppolukuinen tuotos. (Salminen 2011, 6.) Narratiiviset kirjallisuuskatsaukset ovat hyödyllisiä opetuksellisia artikkeleita, sillä ne kokoavat suuria tietomääriä yhteen luettavaan formaattiin (Green, ym. 2006, 103). Systemaattisella tiedonhaulla tarkoitetaan järjestelmällistä, toistettavissa

olevaa tiedonhakua (Helsingin yliopiston kirjasto 2020; Tampereen yliopiston kirjasto 2022).

Kirjallisuuskatsaukseen perustuen on tarkoitus tuottaa kestävä kehityksen tarkistuslista. Cambridgen sanakirja määrittelee sanan "checklist" listaksi asioita, joita sinun tulee tehdä, ottaa mukaasi tai selvittää (Cambridge Dictionary n.d.). Tässä opinnäytetyössä checklist -sanasta käytetään suomenkielistä termiä tarkistuslista. Hyvä arvioiva tarkistuslista määrittelee kriteerit, joita ainakin täytyisi harkita, kun arvioidaan jotain tiettyä osa-aluetta. Hyvä tarkistuslista lisää arvioinnin objektiivisuutta, luotettavuutta ja toistettavuutta sekä auttaa käyttäjää muistamaan tärkeät kohdat. (Stufflebeam 2000.) Jos tarkistuslistan kohdat ovat epäolennaisia, harhaanjohtavia, epäloogisia tai eivät ole näyttöön perustuvia, tarkistuslistan käyttö voi olla päätöksenteon kannalta haitallista. Tarkistuslistat perustuvat hajoamisperiaatteeseen (decomposition principle) eli siihen, että monimutkaiset ongelmat pilkotaan pieniin helposti ymmärrettäviin osiin. (Armstrong & Green 2018, 3.)

Kirjallisuuskatsauksen haku suoritettiin tietokannoista BioMedCentral, Chinal, Finna (kansallinen), Google Scholar, Medic ja Pubmed. Hakusanoina käytettiin: kestävä kehitys (sustainable development), terveydenhuolto (healthcare), kestävyys (sustainability), kehitys (development), tarkistuslista (checklist), organisaatio (organization), pieni (small), indikaattori (indicator), mittari (measurement scale), mittaaminen (measuring), monitorointi (monitoring), työkalu (tool), kierrätys (recycling), hoitotyö (nursing), holhooja (caregiver), ekologinen (ecological), sosiaalinen (social), taloudellinen (economical) ja ilmastonmuutos (climate change). Tietokannoista tehdyt haut ja niissä käytetyt hakusanat koottiin taulukkoon (Taulukko 1.) Taulukkoon on koottu käytetty tietokanta, hakusanat, osumat ja valikoitujen julkaisujen lukumäärä.

Taulukko 1. Tietokannoissa käytetyt hakusanat ja hakupolku.

Tietokannat	Hakusanat	Osumat	Valitut (=n)
Arto	kestävä kehitys AND terveydenhuolto	16	0
	kestävä kehitys AND tarkistuslista	1	0
	kestävä kehitys	485*	0
BioMed Central Journals	healthcare AND sustainability AND small organizations AND development	2971*	2
	healthcare AND small organizations AND sustainable development	3868*	0 (2)**
	organization AND sustainable AND Indicator AND healthcare	2759*	0
	organization AND sustainable AND development AND caregiver	752*	0
	organization AND sustainable AND development AND healthcare	5911*	0
	healthcare AND sustainable AND development AND measurement scale	1797*	0 (1)**
Cinahl	sustainable development AND healthcare	256*	2
	sustainable development AND indicator	90	1
	sustainable AND healthcare	1208*	2
	sustainable AND development AND scale AND healthcare	93	1
	healthcare AND recycling	62	1
	sustainability OR recycling AND healthcare	2698*	0
	sustainability AND indicators AND healthcare	34	0 (1)**
	sustainability AND nursing	254*	0 (3)**
	sustainability AND healthcare AND organization	196	0 (3)**
	sustainab* AND healthcare AND organization AND small	19	0
	sustainability AND nursing AND organization	47	0 (2)**
Finna (kansallinen)	kestävä kehitys AND terveydenhuolto	251*	0
	kierrätys AND terveydenhuolto	22	0
Google Scholar	kestävä kehitys AND mittari AND terveydenhuolto	12 200*	0
	kestävä kehitys AND terveydenhuolto	16 900*	0
	kestävä AND kehitys AND tarkistuslista AND terveydenhuolto	1170*	0
	kestävä kehitys AND mittaaminen AND terveydenhuolto	11900*	0
	sosiaalinen kestävyys	22 900*	1
	sosiaalinen kestävyys AND terveydenhuolto	15 700*	0 (1)**
	ekologinen kestävyys AND terveydenhuolto	4180*	0
	taloudellinen kestävyys AND terveydenhuolto	15100*	0
	ympäristövastuu AND terveydenhuolto	664*	1
	ympäristövastuu AND terveydenhuolto AND kestävä kehitys	601*	0 (1)**

(jatkuu)

Taulukko 1. (jatkuu)

Tietokannat	Hakusanat	Osumat	Valitut (=n)
Medic	kestävä kehitys AND terveydenhuolto	45	0
	ilmastonmuutos AND terveydenhuolto	4	0
	kierrätys AND terveydenhuolto	0	0
	kierrätys OR kestävä kehitys AND terveydenhuolto	61	0
PubMed	climate change AND healthcare AND sustainable	164	2
	healthcare AND checklist AND sustainab*	104	1 (1)**
	healthcare AND sustainability	16513*	0 (2)**
	healthcare AND sustainability AND development	7671*	1 (1)**
	sustainable AND nursing	4338*	1
	sustainable AND nursing AND indicator	585*	0
	sustainable development AND monitoring AND tool	154	0 (1)**
	climate change AND healthcare AND scale	61	0
	climate change AND scale AND develop*	1953*	0
	sustainab* AND develop* AND scale AND healthcare	664*	0
Yhteensä			N=35 Päällekkäisiä osumia 19 n=16

*Osumien ollessa yli 200, tarkasteltiin tuloksia niin kauan, että osumat eivät enää vastanneet tutkimuskysymyksiin. (n=16)

**Sulkeissa olevat numerot (x) tarkoittavat päällekkäisiä osumia.

Tietokantoihin rajattiin kieliksi suomi ja englanti. Niissä tietokannoissa, joissa oli mahdollista rajata artikkelit vain vertaisarvioituihin artikkeleihin, tämä rajaus tehtiin. Yhtenä hakutulosten rajauksena toimi myös artikkeleiden saatavuus verkossa kokonaisina. Aineisto valikoitiin opinnäytetyöhön otsikon sekä tiivistelmän osuvuuden perusteella. Jotta tulokset soveltuisivat mahdollisimman hyvin Suomessa toimiville sosiaali- ja terveysalan organisaatioille, pyrittiin julkaisut rajaamaan teollisuusmaihin otsikon ja tiivistelmän tietojen perusteella. Artikkelien vuosiluku rajautui manuaalisesti ja tiedonhaussa pyrittiin suosimaan uusia julkaisuja, mutta vähäisten osumien vuoksi opinnäytetyöhön valikoitui myös muutamia vanhempia julkaisuja. Artikkeleita opinnäytetyöhön kirjallisuushaun perusteella valikoitui n=16. Eri hakusanoilla saatiin samoja

tuloksia ja hakutuloksissa toistuvat artikkelit ovat merkitty hakutaulukkoon (19 päällekkäisyyttä). Osumien määrän ollessa yli 200, tuloksia tarkasteltiin kunnes julkaisujen aiheet eivät enää vastanneet tutkimuskysymyksiin. Tietokannoista opinnäytetyöhön valikoidut julkaisut koottiin omaan taulukkoon (Taulukko 2.).

Taulukko 2. Opinnäytetyöhön valitut julkaisut tietokantahauista.

Tekijä(t) ja julkaisu vuosi	Julkaisun nimi	Tiivistelmä
Alila, A. Gröhn, K. Keso, I. Volk, R. 2011	Sosiaalisen kestävyuden käsite ja mallintaminen	STM:n muistiossa tarkastellaan sosiaalista kestävästä kehitystä ja sen mittaamista sekä mallintamista. Muistiossa pohditaan myös kestävästä kehityksen mittaamisen tavoitteita ja ongelmakohtia.
Braithwaite, J., Ludlow, K., Testa, L., Herkes, J., Augustsson, H., Lamprell, G., Mcpherson, E., & Zurynski, Y. 2020	Built to last? The sustainability of healthcare system improvements, programmes and interventions: a systematic integrative review	Artikkelissa kuvaillaan kestävästä kehityksen teoreettisia viitteitä, määritelmiä ja toimenpiteitä siitä, miten niitä on käytetty julkaistuissa arvioinneissa terveydenhuollon kehitysohjelmista ja interventioista.
Chotchoungchatchai, S., Aniq, I.M., Witthayapipopsakul, W., Panichkriangkrai, W., Patcharanarumol, W. and Tangcharoensathien, V. 2020	Primary health care and sustainable development goals.	Tutkimuksessa pohditaan terveydenhuollon potentiaalia ja rajoitteita kestävästä kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa sekä tehdään ehdotuksia toimivan perusterveydenhuollon systeemin käyttöönottoon.
Fortune, K., Becerra-Posada, F., Buss, P., Galvão, L.A.C., Contreras, A., Murphy, M., Rogger, C., Keahon, G.E. And De Francisco, A 2018	Health promotion and the agenda for sustainable development, WHO Region of the Americas	Artikkelissa pohditaan sitä, miten kestävä kehitys ja terveyden edistäminen onnistuu, kun molemmat rakennetaan yhteisten prioriteettien kautta ja käytetään ajantasaista tietoa sekä keskustellaan niistä avoimesti. Artikkelissa korostuu aiheen monitoroinnin ja arvioinnin ongelmat.
Furukawa, P. O., Cunha, I., Pedreira, M., & Marck, P. B. 2017	Characteristics of nursing professionals and the practice of ecologically sustainable actions in the medication processes	Artikkelissa pohditaan ammattilaisten ominaisuuksien ja lääkehoidon prosessin korrelaatiota sekä koulutusta ja tietoisuuden lisäämistä hoitohenkilökunnan kestävästä kehityksen mukaisesta toiminnasta sairaalassa.
Griggs, C., Fernandez, A. and Callanan, M. 2017	Nursing and the barriers to sustainable health care: a literature review	Kirjallisuuskatsauksessa perehdytään siihen mitä hoitajat ajattelevat ilmastonmuutoksesta ja kestävästä kehityksestä. Artikkelin mukaan sosiaaliset, kulttuurilliset ja psykologiset esteet vaikuttavat kestävästä kehityksen toimimattomuuteen terveydenhuollossa.
Hosseinpoor, A.R., Bergen, N., Schlottheuber, A. and Grove, J. 2018	Measuring health inequalities in the context of sustainable development goals	Artikkelissa läpinäkyvyys ja helppokäyttöisyys ovat avaintekijöitä kestävästä kehityksen edistämiseksi. Artikkelin tuloksien mukaan raportointi tulisi aina kohdentaa tiettyyn yleisöön ja sillä tulee olla selkeä tarkoitus.

(jatkuu)

Taulukko 2. (jatkuu)

Tekijä(t) ja julkaisu vuosi	Julkaisun nimi	Tiivistelmä
Kurppa, S. 2020	Ympäristövastuullinen Toiminta Sairaalassa -Haastattelututkimus keskussairaaloiden ympäristövastuuhenkilöille	Tutkimuksessa kuvataan Suomen keskussairaaloiden ympäristövastuullista toimintaa ympäristövastuuhenkilöitä haastatteleamalla. Tutkimuksessa kartoitetaan ympäristövastuulliseen toimintaan vaikuttavia tekijöitä ja tavoitteena on tuottaa uutta tietoa ympäristövastuullisen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen sairaalaympäristössä.
Lennox, L., Maher, L., & Reed, J. 2018	Navigating the sustainability landscape: a systematic review of sustainability approaches in healthcare	Artikkeli pyrkii tunnistamaan, mitä lähestymistapoja on saatavilla kestävän kehityksen vaikutuksen arvioimiseen terveydenhuollossa ja kuvailemaan eri näkökulmia, sovelluksia ja rakenteita näissä lähestymistavoissa, sekä ohjaamaan niiden käyttöä tulevaisuudessa
Madden, D.L., Mclean, M., Brennan, M. And Moore, A. 2020	Why use indicators to measure and monitor the inclusion of climate change and environmental sustainability in health professions' education?	Artikkelissa keskitytään terveysalan ammattilaisten koulutuksen merkitykseen ilmastonmuutoksen ja kestävän kehityksen saavuttamiseksi. Artikkelissa tuodaan esille mittarin tarvetta terveysalan ammattilaisten kestävän kehityksen tiedon arvioimiseksi.
Malone, S., Prewitt, K., Hackett, R., Lin, J.C., McKay, V., Walsh-Bailey, C., & Luke, D.A. 2021	The Clinical Sustainability Assessment Tool: measuring organizational capacity to promote sustainability in healthcare.	Artikkelissa kuvaillaan Kliinisen kehityksen arviointityökalun (CSAT) kehittämistä. CSAT on suunniteltu arvioimaan tekijöitä, jotka edistävät kestävän kehityksen käytäntöjä kliinisessä ympäristössä.
Menne, B., Leon, E.A.D., Bekker, M., Mirzakashvili, N., Morton, S., Shriwise, A., Tomson, G., Vracko, P. and Wippel, C. 2020	Health and well-being for all: an approach to accelerating progress to achieve the Sustainable Development Goals (SDGs) in countries in the WHO European Region.	Tutkimus tarkastelee kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista useassa eri Euroopan maassa. Artikkeliksi keskittyy erityisesti kestävän kehityksen tavoitteeseen 3.
Ossebaard, H. C., & Lachman, P. 2020	Climate change, environmental sustainability and health care quality	Artikkelin tavoitteena on korostaa ilmastonmuutoksen kriittistä tilannetta ja tuoda esiin tarvetta reagoida kokonaisvaltaisesti. Tarkoituksena on tarjota ohjausta siihen, mitä voidaan tehdä ekologisemman terveydenhuollon eteen.
Saber, D.A. 2020	Healthcare's role in environmental sustainability: RNs are needed to guide efforts	Artikkelissa käsitellään sairaanhoitajien roolia sairaalajätteiden käsittelyssä sekä erilaisten sairaalajätteiden lajittelusta ja hävittämisestä.
Schwerdtle, P.N., Maxwell, J., Horton, G. and Bonnamy, J. 2020	12 Tips for Teaching Environmental Sustainability to Health Professionals	Artikkelissa kerrotaan 12 vinkkiä kestävän kehityksen opettamiseen terveysalan ammattilaisille ja opiskelijoille.
Tomlin, J. 2021	The climate crisis and forensic mental healthcare: what are we doing?	Artikkelissa käsitellään, kuinka mielenterveyspalveluita voidaan tulevaisuudessa tarjota niin, että terveydenhuolto ei kuormittaisi luontoa ja myötävaikuttaisi yhtä suuresti ilmastonmuutokseen.

Manuaalisella haulla pyrittiin hakemaan tietoa kysymyksiin, joihin tietokannoista tehtyjen hakujen perusteella ei löytynyt vastauksia. Julkaisuja valikoitui manuaalisen haun perusteella seitsemän. Tietoa haettiin kirjoista sekä tunnetuista luotettavista suomalaisista ja kansainvälisistä lähteistä, kuten European Commission, European Journal of Public Health, International Institute for Sustainable Development, Kestävähely.fi, Sitoumus2050 ja Valtioneuvosto. Tunnetut luotettavat suomalaiset sekä kansainväliset lähteet listattiin omaan manuaalisen haun taulukkoon (Taulukko 3.).

Taulukko 3. Manuaalisen haun tulokset.

Sivusto	Kirjoittaja(t), vuosi, julkaisun nimi
European Commission	1) 2017. Moving towards a circular economy with EMAS. 2) What is EMAS? Eco-Management and Audit Scheme.
European Journal of Public Health	Buzeti, T., Lima, J.M., Yang, L. and Brown, C. 2020. Leaving no one behind: health equity as a catalyst for the sustainable development goals.
Kestävähely	Yhteiskuntasitoumuksen tavoitteet.
International Institute for Sustainable development	Pinto-Bazurco, J.F. 2020. The Precautionary Principle.
Prime Minister's Office	2020. Report on the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development.
Sitoumus2050	Toimenpidesitoumukset - Konkreettinen keino edistää kestävä kehitystä.
Valtioneuvoston kanslian julkaisuja	2020. Valtioneuvoston selonteko kestävä kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta.

Kokonaisuudessaan kirjallisuuskatsaukseen valikoitui julkaisuja (n=24), joita tarkasteltiin sisällön erittelyllä ja sisällön analyysillä. Kirjallisuuskatsauksen analyysissä edetään laajasta kokonaisuudesta pienempiin osiin, moninaisista yksinkertaiseen ja synteessissä nämä yhdistetään toimivaksi kokonaisuudeksi (Hirsjärvi ym. 1992, 54). Opinnäytetyössä sisällön erittely ja analyysi toteutettiin hakemalla vastauksia ohjaaviin kysymyksiin edistävistä ja estävistä tekijöistä. Löydetyt vastaukset kirjattiin aluksi ylös, jonka jälkeen tekstistä poimittiin kestävään kehitykseen vaikuttavat tekijät. Analyysin pohjalta luotiin yhteenvetona kestävä kehityksen tarkistuslista.

5 Tulokset

5.1 Kestävä kehitys Suomessa

United Nations julkaisi vuonna 2015 Agenda2030-ohjelman. Merkittävässä osassa ohjelmaa on terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ja sen mahdollistaminen kaikille. Agenda2030-ohjelman päämäärä numeron 3 osa alatavoitteista on mahdollista saavuttaa vain monialaisen yhteistyön tuloksena. On tärkeää mahdollistaa terveydenhuollon palvelut kaikille riippumatta sosioekonomisesta asemasta. (Menne ym. 2020, 3-9.)

Suomessa noudatetaan YK:n Agenda2030 mukaisia tavoitteita. Moni tavoitteista on Suomessa jo saavutettu. Esimerkiksi tavoite poistaa köyhyys sen kaikissa muodoissa kaikkialta on jo toteutunut, sillä äärimmäistä köyhyyttä ei Suomen kattavan sosiaaliturvan takia ole. Terveyden ja hyvinvoinnin osalta (Agenda2030 tavoite 3) moni osatavoite on jo saavutettu, mutta esimerkiksi seksuaali- ja lisääntymisterveyden hoitopalvelujen saatavuutta ei ole vielä kaikille mahdollista tarjota. Tavoite saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia (Agenda2030 tavoite 5) on monin osin jo toteutunut, sillä Suomessa on hyvä sukupuolten välinen tasa-arvo. Kuitenkin merkittäviä puutteita on, sillä Suomi on naisille EU:ssa toiseksi väkivaltaisain maa. (Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2020, 10-41.)

Vuosittain julkaistavassa kestävän kehityksen tavoitteiden vertailuraportissa, Suomi on sijoittunut kolmen kärkeen useina vuosina Tanskan ja Ruotsin kanssa. Vuoden 2019 raportissa Suomi on saavuttanut tai oli saavuttamassa kestävän kehityksen tavoitteet liittyen köyhyyden hävittämiseen, terveyteen ja hyvinvointiin, laadukkaaseen koulutukseen, puhtaaseen veteen, eriarvoisuuden vähentämiseen sekä järjestelmien ja oikeusjärjestelmän toimivuuteen. Suomen suurimmat ongelmat tavoitteiden saavuttamisessa liittyvät kulutustottumuksiin, biodiversiteetin säilyttämiseen ja tuen tarjoamiseen muille valtioille liittyen Agenda2030 -tavoitteisiin. (Prime Minister's office 2020, 103.)

Sosiaalista kestävyyttä kuvaavia mittareita Suomessa on jonkin verran. Ongelmallista niiden käytössä on kuitenkin se, että sosiaalista kestävyyttä mittaavissa kyselyissä vastaajan tulee tuntea käsitteet, joita kyselyssä käytetään. Ihmisten omaa näkemystä ja käsitystä kuvaavat asiat voivat muuttaa tuloksia nopeasti eivätkä välttämättä aina anna luotettavaa kuvaa todellisuudesta. Esimerkiksi kuitenkin hyvinvointipalveluiden saatavuutta tai laatua voidaan selvittää helposti kyselytutkimuksen avulla. (Alila 2011, 9-12.)

Sitoumus2050.fi on suomalainen verkkosivusto, jonne yritykset, organisaatiot ja yksilöt voivat tehdä konkreettisia kestävän kehityksen toimenpidesitoumuksia. Sivuston tarkoituksena on edistää Agenda2030:n ja yhteiskuntasitoumuksen tavoitteita. Toimenpidesitoumus tähtää muutoksiin, joiden tulee toteutua 5-10 vuoden aikana. Sitoumus voi kohdistua yhteen tai useampaan yhteiskuntasitoumuksen kahdeksasta kohdasta. (Sitoumus2050 n.d.) Yhteiskuntasitoumuksen kahdeksan tavoitetta ovat yhdenvertaiset mahdollisuudet hyvinvointiin, vaikuttavien ihmisten yhteiskunta, työtä kestävästi, kestävät yhteiskunnat ja paikallisyhteisöt, hiilineutraali yhteiskunta, resurssiviisas talous, luonnon kantokykyä kunnioittavat elämäntavat ja luontoa kunnioittava päätöksenteko (Kestäväkehitys 2022c).

5.2 Kestävää kehitystä edistävät tekijät

Terveydenhuoltoa tulee vahvistaa siten, että se kattaa kaikki ihmiset universaalisti. Se tarkoittaa sairauksien ennaltaehkäisemistä, puuttumista terveyden kannalta merkittäviin tekijöihin, terveiden ja sinnikkäiden yhteisöjen rakentamista, kestävästä rahoituksesta, terveystiedon, tutkimuksen ja innovaatioiden lisäämisestä, terveystiedon systeemien ja digitaalisen terveyden kehittämistä sekä ensihoidon palveluiden valmiustilan ja vasteen varmistamista. Nämä kaikki ovat kestävän kehityksen merkittäviä edistäviä tekijöitä (Menne ym. 2020, 3-9).

Jotta perusterveydenhuollon kehittämisen esteet voidaan ylittää, tulee valtioiden merkittävästi lisätä terveydenhuollon rahoitusta ja perustaa ohjelmia, joilla pyritään pitämään terveydenhuollon työntekijöitä ja palveluita myös

maaseudulla. Lisäksi työntekijöille tulee tarjota mahdollisuus lisätä tietoisuuttaan julkisen terveydenhuollon interventioista ja kehittää ammattiosaamistaan eri sektorien ja yhteisöjen väliselle yhteistyöllä. (Chotchoungchatchai ym. 2020, 797.) Avain terveyden edistämisen potentiaalin maksimoimiseen on se, että opitaan käytännön onnistumisista sekä dokumentoidaan todisteet tekojen vaikutuksista erilaisten osallistujien kesken, joilla on eri agenda ja kiinnostuksen kohteet. (Fortune ym. 2018, 624.)

Ympäristön kestävyys liittyy ihmisten toiminnan katastrofaalisia vaikutuksia ympäristöön vähentäviin toimiin, jotka uhkaavat ihmisten terveyttä ja elämää maailmanlaajuisesti. Sairaanhoidon ympäristövastuulliset käytännöt voivat liittyä esimerkiksi: tuotteiden, materiaalien, energian- ja vedenkulutukseen. (Furukawa ym. 2017, 2.) Sairaaloiden ympäristön huomiointia tuki erilaiset sisäiset ohjeet kuten jäteohje, ympäristöraportti ja ympäristöohjelma. Sairaalat huomioivat materiaali- ja hankintasopimuksissaan erilaiset ympäristösertifikaatit (muun muassa Joutsenmerkki). (Kurppa 2020, 24-26.)

Koulutuksen taso oli tutkimuksessa ainut tekijä, joka vaikutti kestävien käytäntöjen lisääntymiseen sairaanhoitotyössä. Ammattilaiset, joilla oli kandidaatin tutkinto (undergraduate) tai erikoistumistutkinto, toimivat useammin kestävien käytäntöjen mukaan verrattuna ammattilaisiin, joiden korkein koulutuksen taso oli peruskoulun yläaste tai lukio. Ero oli tilastollisesti merkittävä. Tämän takia sairaanhoitotyön ja muiden terveysalan ammattilaisten koulutusohjelmissa tulisi olla kestävä kehityksen sisältöä. (Furukawa ym. 2017, 4-5.) Parempi ymmärrys tekijöistä, jotka vaikuttavat kestävyteen lisää todennäköisyyttä siihen, että interventiot jatkuvat menestyksekkäästi alkuperäisen toimeenpanon jälkeen (Malone ym. 2021, 2). Korkean tulotason maiden kokemus on osoittanut, että myös terveystietoisuuden opettaminen (health literacy education) tai yhteistyö aikuiskoulutusohjelmien ja perusterveydenhuollon tuottajien kanssa voi tukea laaja-alaisesti toimintaa, joka edistää terveyttä ja hyvinvointia (Chotchoungchatchai ym. 2020, 796). Terveystietoisuuden opettamisen lisääminen on tärkeää sekä paikallisesti, että

valtion tasolla, sillä se lisää yksilön kykyä huolehtia omasta terveydestään (Fortune ym. 2018, 623).

Kestävän kehityksen ja ekologisuuden hyötyjä voidaan tuoda esille kertomalla niiden lisäeduista terveydelle. Esimerkiksi vähäisempi määrä ilmansaasteita saavutetaan vähentämällä hiilidioksidia tuottavien kulkuneuvojen käyttöä, mikä johtaa vähäisempiin maantienonnettomuuksiin ja parempaan ilmanlaatuun. Integroimalla ympäristön kestävyiden teemoja opetussuunnitelmaan, opettajat voivat voimaannuttaa opiskelijoita tiedolla, taidolla ja asenteella, jotka tukevat terveydenhuoltoa vastaamaan ilmastonmuutokseen. (Schwerdtle ym. 2020, 152-154.) Ilmastonmuutosta voidaan kontrolloida vain maailmanlaajuisilla toimilla, joista ensimmäinen on siirtyminen fossiilisista polttoaineista uusiutuvaan energiaan, jotta kasvihuonekaasujen määrää voidaan vähentää. Terveysala voi merkittävästi vaikuttaa tähän tavoitteeseen, sillä on arvioitu, että terveydenhuollon hiilipäästöt vastaavat 514 hiilivoimalaa, mikä on 4,4% koko maapallon hiilidioksidipäästöistä. (Ossebaard & Lachman. 2021, 2.)

Keskussairaaloiden ympäristövastuuhenkilöiden haastattelussa sairaaloiden ympäristövastuu onnistui parhaiten hankinnoissa, joissa huomioitiin esimerkiksi pakkausmateriaalit ja näin syntyvän jätteen määrä. Hankintojen ekologisuuteen vaikuttivat henkilökunnan kokemus, taidot ja koulutus. Taloudellisuus, käytettävyys ja hoitotilanteita edistävät tekijät vaikuttivat materiaalien hankintaan. Taloudelliset tekijät olivat usein ensisijaisia ympäristötekijöihin verrattuna. Energiankulutuksen optimointi sairaaloissa kohdistui valaistukseen, lämmitykseen, ilmastointiin, ilmanvaihtoon ja vedenkulutukseen. (Kurppa 2020, 26-33.)

Ympäristöystävällisyys voisi olla yksi terveydenhuollon laadun arvioinnin ulottuvuuksista. Terveydenhuollossa tulisi korostaa kestävän kehityksen kehämallia vähennä - uudelleen käytä - kierrätä. Muovin, veden- ja energiankulutuksen vähentäminen on monille organisaatioille mahdollista. Terveydenhuollon siirtyminen parantavasta lääketieteestä ennalta ehkäisevään on kestävän kehityksen mukaista. (Ossebaard & Lachman. 2021, 2.) On tärkeää opettaa ympäristön kestävyttä terveydenhuollossa yhdistämällä se

terveydenhuollon eettiseen periaatteeseen "Älä vahingoita". Council of Nurses eettiseen koodiin kuuluu, että hoitajat tunnistavat sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti arvokkaan kestävä kehityksen osana terveyttä ja hyvinvointia. (Schwerdtle ym. 2020, 151.)

Sairaaloissa ympäristövastuullisuuteen liittyvät tehtävät jakautuvat johtajille, esimiehille, ympäristövastuuhenkilöille, erilaisille työryhmille ja muulle henkilökunnalle. Ympäristövastuulliseen toimintaan haluttiin erillistä työaika, jotta voitaisiin laatia ohjeistuksia, vuosittaisia yhteenvetoja, sekä seuraavan vuoden tavoitteita. Tämä oli kuitenkin usein resurssikysymys, koska työnantajalla ei ollut mahdollisuutta tarjota työntekijää tai aikaa ympäristövastuulliseen toimintaan. (Kurppa 2020, 33-40.) Terveysthuollon organisaatioissa tulisi olla ympäristönsuojelusuunnitelma. Terveysthuollon organisaation tulisi koota tiimi, johon sisältyy hoitajia, ympäristöpalveluhenkilöstöä, johtajia tai esimiehiä ja tartuntatautien ammattilaisia, joiden tulee keskustella kuinka vähennetään syntyvän jätteen määrää, lisätään kierrätystä ja lisätään uudelleenkäyttöä. Suunnitelman tulee sisältää konkreettisia ohjeita jätteiden oikeaan käsittelyyn. (Saber 2020, 53.)

Kaikkien organisaatioiden tulisi kehittää kestävä kehityksen suunnitelma, joka sisältää tavoitteet, konkreettiset toimet, strategian ja prioriteetit, joilla voidaan parantaa paikallista ympäristöä ja sosioekonomisia vaikutuksia sekä asettaa mitattavia tavoitteita. Suunnitelmien tulisi noudattaa valtakunnallisia tai alueellisia säädöksiä hiilijalanjäljen vähentämisessä. Terveysthuollossa näitä suunnitelmia vaaditaan Iso-Britanniassa jo NHS:n toimesta. Potilaiden näkökulma tulee ottaa huomioon kehittämistyössä. (Tomlin 2021, 6.) Kestävyyden interventioita voidaan toteuttaa lisäämällä hoitohenkilökunnan ekologisesti kestäviä toimia, kuten jätteiden vähentämistä, materiaalien uudelleenkäyttöä ja jäteveden oikeaa poistamista. Kestävyyden interventiot ovat hyödyllisiä kaikille: instituutioille, yhteiskunnalle ja ympäristölle. (Furukawa ym. 2017, 3-6.)

Euroopassa terveyteen liittyvää epäoikeudenmukaisuutta on mitattu kolmella eri suureella: itseilmoitettu terveys, mielenterveys ja tyytyväisyys elämään.

Agenda2030 tavoitteen kolme eteen tehdyt muutokset ovat vaikuttaneet merkittävästi näihin kolmeen mitattavaan suureeseen. Näiden pohjalta on tehty tutkimuksia, jotka osoittavat, että terveyteen liittyvää epäoikeudenmukaisuutta voidaan vähentää kiinnittämällä huomiota monialaiseen yhteistyöhön eri sektorien välillä, terveydenhuollon kattavuuteen ja johdonmukaiseen kokonaisuuteen siten, että kaikki osa-alueet otetaan huomioon kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. (Buzeti ym. 2020, 24-25.)

European health equity status report (HESRi) käyttää hajottamisanalyysia määrittelemään jokaisen osa-alueen vaikutusta terveyden epätasa-arvoon. HESRi:n osa-alueet on rakennettu suoraan Agenda2030 tavoitteiden mukaisesti. HESRi tarjoaa käytännön vaihtoehtoja vähentää terveydellistä epäoikeudenmukaisuutta järkevien investointien, tehokkaan kattavuuden ja pakollisten olosuhteiden mainostamiseen. Eriarvoisuutta sosioekonomisten ryhmien välillä voidaan vähentää jopa neljässä vuodessa (Euroopassa) oikeilla investoinneilla ja interventioilla. (Buzeti ym. 2020, 25.) Valtiot pystyvät mobilisoimaan resursseja yksityissektorilta sekä lisäämällä verotusta, mutta myös terveyden edistäminen tulisi nostaa keskeiseen rooliin strategian teossa, sillä se vähentää kustannuksia pitkällä aikavälillä (Fortune ym. 2018, 623).

The Eco-Management and Audit Scheme (EMAS) on EU komission kaikille yrityksille ja organisaatioille suunnittelema ympäristötehokkuuden tason arvioimisen, raportoinnin ja kehittämisen työkalu. EMAS tarkoittaa ympäristöystävällistä organisaation suorituskyvyn parantamista, luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä. EMAS-järjestelmän avulla yritys tai organisaatio voi pienentää ympäristövaikutuksiaan, sitoutua antamaan julkista tietoa organisaation ympäristötehokkuudesta, vahvistaa omaa ympäristölainsäädännön noudattamistaan ja lisätä työntekijöidensä osallistuneisuutta sekä säästää resurssejaan ja rahaa. (European Commission n.d.) EMAS-järjestelmä auttaa yritystä siirtymään kiertotalouteen. Siihen liittyy viisi askelta, jotka ovat: mahdollisten materiaalikehien tunnistaminen, innovatiivisten liiketoimintamallien harkitseminen, työntekijöiden ja sidosryhmien osallistaminen, tuotteen/palvelun

imagon kehittäminen kiertotaloudesta ja organisaation toiminnan kehittäminen. (European Commission 2017.)

5.3 Kestävää kehitystä estävät tekijät

Kestävää kehitystä estäviä tekijöitä ovat riittämätön rahoitus ja terveystietous, henkilöresurssien vähäisyys sekä monialaisen toiminnan rajoittuneisuus. Nämä neljä taustalla olevaa tekijää estävät perusterveydenhuollon toteutumista, ja siten kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista. Sairaanhoidossa kestävä kehitys ei aina ole korkea prioriteetti, kun taas elämän pelastaminen on, johon sairaanhoitajan pääasiallinen huomio kiinnittyy. (Chotchoungchatchai ym. 2020, 794-796.) Kestävän kehityksen metodin valinta voi olla hankalaa myös sen takia, että kirjallisuudesta löytyy useita eri lähestymistapoja toteuttamiseen. Kahta täsmälleen samanlaista lähestymistapaa ei ole. Myös teoreettisia perusteita on useita. Kestävän kehityksen metodin valinta vaatii tarkkaa suunnittelua ja harkintaa siinä, miten niitä tulkitaan ja arvioidaan käyttöön sopivaksi, kun tiedossa on haluttu lopputulos. Metodi voidaan kuitenkin myös luoda itselleen sopivaksi ottaen huomioon kehittämisessä jo tutkittu tieto. (Lennox ym. 2018, 12-14.)

Terveydenhuollon kestävyiden haasteina ovat myös ikääntyvä väestö, monimutkaiset järjestelmät, kroonisten sairauksien lisääntyminen, lääketeollisuuden korkeat kustannukset sekä potilaiden yleiset asenteet terveydenhuoltoon ja sen toimivuutta kohtaan. Kirjallisuuskatsauksessa huomattiin lisäksi, että kestävyiden määrittelyssä, käsitteellistämässä, arvioinnissa ja raportoinnissa on johdonmukaisuuden puutoksia. Vaikka ohjelmat ja lähestymistavat vaihtelevat, on tärkeää määritellä kestävä kehityksen arvioinnin aikavälit. Kestävän kehityksen arvioinnin aikaväli riippuu organisaation ohjelmasta ja siitä, että mielletäänkö kestävyys prosessina vai lopputuloksena. (Braithwaite ym. 2020, 1-8.)

Terveydenhuolto on kansainvälisesti merkittävä hiilidioksiditasojen nostaja. Terveydenhuollossa syntyy myös merkittävä määrä jätettä. Terveydenhuolto

tulee uudelleen suunnata kehitysohjelmilla niin, että sen hiilijalanjälki pienenee ja jätettä syntyisi vähemmän. Tällä hetkellä henkilökunta ei pysty vastaamaan ilmastonmuutoksen terveydenhuollolle asettamiin haasteisiin. (Madden ym. 2020, 1119.) Hyvät hoitotulokset ja käyttäjäkokemukset kuitenkin menivät ympäristötekijöiden edelle hankinnoissa. Kehittämiseen pyrkivistä hankkeista huolimatta esimerkiksi jäteohjeen ja ympäristöohjelman päivittäminen ei toteutunut suunnitelman mukaisesti. Tutkimuksen haastatteluun osallistuneiden henkilöiden mukaan hankinnoissa tarkasteltiin kokonaisuutta, johon kuului potilashoito, turvallisuus, hygienia ja ympäristövastuu. Osalla sairaanhoitopiireistä tai sairaaloista ei ollut ympäristöohjelmaa, ympäristölinjauksia, yhtenäistä ympäristöpolitiikkaa tai ympäristötavoitteita. (Kurppa 2020, 22-24.)

Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi terveysalan työntekijöitä tulee olla WHO:n mukaan 44,5 työntekijää 10 000 henkilöä kohden. Melkein puolella jäsenmaista (96/194 eli 49%) oli liian vähän alan työntekijöitä vuonna 2019. Monialainen toiminta vaatii sosiaalista uskottavuutta ja kokoavaa voimaa, mikä on usein liian vaativaa työpaikoille (facilities), joissa on vain muutamia kokeneita työntekijöitä tai nuoria perusterveydenhuollon työntekijöitä ja suuri työntekijöiden vaihtuvuus. (Chotchoungchatchai ym. 2020, 794-797.)

Terveyden epätasa-arvon ulottuvuudet voivat heijastaa sosiaalisia, ekonomisia, väestötieteellisiä, maantieteellisiä tai muuta piirteitä, joiden takia terveys on epätasaisesti jakautunut väestössä. Muita piirteitä voivat olla esimerkiksi kastijärjestelmä Intiassa, pakolaisstatus Euroopassa tai etninen tausta USA:ssa. Terveyden epätasa-arvon monitoroinnin tulokset voivat toimia pohjana tulevaisuuden tutkimuksille, jotka pyrkivät määrittämään terveyden epätasa-arvon perimmäisiä syitä ja mahdollisia lähestymistapoja niiden ratkaisemiseksi. (Hosseinpoor ym. 2018, 655-657.)

Kestävälle terveydenhuollolle on olemassa laajoja fyysisiä ja psykologisia esteitä, kuten ympäristön tunnottomuus (environmental numbness), sosiaaliset normit, kestävän kehityksen matala priorisointi, sekä syyllisyyden ja vastuullisuuden psykologia. Ympäristön tunnottomuudella tarkoitetaan

ilmastonmuutoksen hyväksymistä, mutta samalla tämän todellisuuden vaikutusta ei hyväksytä. Ilmaston lämpenemisen tiedetään olevan todellinen uhka, mutta valtavirran toimeentulo asian suhteen erottaa ilmastonmuutoksen riskin arkipäivän arvoista. Sosiaaliset normit voivat olla ristiriidassa kestävä kehityksen kanssa. Kestävä kehitys voidaan pitää ”hippimäisenä” tai ”outona”. Syyllisyyden ja vastuullisuuden psykologiaan liittyy isojen organisaatioiden ja valtioiden syyttäminen sekä yksilöllisen vastuun kieltäminen. Sairaanhoidajat kattavat suuren osan terveydenhuollon ammattilaisista, jotka voisivat toimillaan positiivisesti vaikuttaa terveydenhuollon kestävä kehitykseen. (Griggs ym. 2017, 1234-1236.)

Esteitä kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen ovat merkittävän taloudellisen tuen sekä terveyden edistämisen puuttuminen. Lisäksi haasteita aiheuttaa tehokkaan monitoroinnin ja tulosten arvioinnin puute terveyden edistämiseen liittyen. Monialaisesta yhteistyöstä tarvitaan lisätietoa, jotta päästään olosuhteisiin, joissa voidaan tehokkaasti edistää terveyttä. (Fortune ym. 2018, 623-624.)

5.4 Kestävä kehityksen tarkistuslista

Edellä mainittujen estävien ja edistävien tekijöiden perusteella opinnäytetyön tekijät ovat luoneet kestävä kehityksen tarkistuslistan. Kohdat valikoituivat listalle sen mukaan, mikä oli koettu edistävänä tekijänä tai nostettu esille estävänä ja muutosta vaativana kohtana. Tarkistuslistan kohdat jaettiin neljään yläkategoriaan kirjallisuuskatsauksen pohjalta helpottamaan jäsentelyä: Kestävä kehityksen suunnitelmat, Henkilökunta ja koulutus, Materiaalit ja rahoitus sekä Toteutumisen seuranta ja raportointi. Näiden alle muodostui yhteensä 15 alakategoriaa.

Kestävä kehityksen suunnitelmat nostettiin tarkistuslistan ensimmäiseksi kohdaksi, koska jos organisaatiolla ei ole suunnitelmaa kestävä kehitykselle, ei kestävä kehitys todennäköisesti toteudu. Suunnitelman avulla organisaatio pystyy asettamaan yleiset standardit kestävä kehityksen toiminnalleen.

Valmiiseen tarkistuslistaan lisättiin hyperlinkit Sitoutumus2050-sivustolle sekä EMAS-järjestelmän käyttöoppaaseen. Suunnitelmien alle tärkeiksi kohdiksi nousivat seuraavat asiat:

- Sisällytä kestävä kehitys toimintasuunnitelmaan (esim. ympäristöohjelma) (Lennox ym. 2018, 12-14; Braithwate 2020, 22-24; Tomlin 2021, 6)
- Liity Sitoutumus2050 -sivustolle (Sitoutumus2050 n.d.)
- Huomioi terveyden osa-alueet kestävä kehityksen suunnitelmassa (Buzeti ym. 2020, 24-25)
- Ota käyttöön EMAS-järjestelmä (European Comission n.d.; European Comission 2017)

Henkilökunta ja koulutus valikoitui toiseksi tarkistuslistan kohdaksi, koska molemmat olivat useampaan kertaan mainittu eri lähteissä. Koulutus ja tieto aiheesta olivat kestävä kehitystä edistäviä tekijöitä monessa artikkelissa. Tämän kohdan toteutumisen kannalta seuraavat kohdat nostettiin valmiiseen työhön:

- Kouluta henkilökuntaa kestävä kehityksen periaatteista ja strategiasta (Furukawa ym. 2017, 4-5; Fortune ym. 2018, 623; Braithwaite ym. 2020, 1-8; Chotchungchatchai ym. 2020, 796; Kurppa 2020, 26-33; Menne ym. 2020, 3-9; Schwertdle ym. 2020, 151-154; Malone ym. 2021, 2)
- Varmista henkilöressurssien riittävyys (Chotchungchatchai ym. 2020, 794-797; Kurppa 2020, 33-40; Madden ym. 2020, 1119)
- Resursoi työaika siten, että kestävä kehitystä voidaan toteuttaa (Chotchungchatchai ym. 2020, 794-797; Kurppa 2020, 33-40; Madden ym. 2020, 1119)
- Nimeä kestävä kehityksen vastuhenkilö(t) ja kokoa kestävä kehityksen työryhmä (Chotchungchatchai ym. 2020, 794-797; Kurppa 2020, 33-40; Saber 2020, 53)

Henkilökunnan koulutuksen lisäksi kirjallisuuskatsauksen julkaisuista tuli esille materiaalien ja rahoituksen huomioiminen kestävä kehityksen näkökulmasta.

Materiaalien ekologinen käyttö sekä tarkkaan harkittujen investointien merkitys on kestävän kehityksen kannalta suuri. Kestävä kehitys tulisi priorisoida osaksi terveydenhuollon laadun arviointia, jotta palveluita voidaan tuottaa kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Seuraavat kohdat valikoituivat tarkistuslistalle kirjallisuuskatsauksen perusteella:

- Varmista materiaalien ekologinen käyttö (esim. jäteohje) (Furukawa ym. 2017, 2; Buzeti ym. 2020, 24-25; Kurppa 2020, 24-33; Ossebaard & Lachman 2021, 2)
- Huomioi ympäristösertifikaatit hankinnoissa ja materiaaleissa (Kurppa 2020, 24-26)
- Suunnittele tuotteesi ja palvelusi kiertotalouden mukaisesti (European Commission n.d.)
- Priorisoi kestävä kehitys siten, että se on tuotteiden ja palveluiden kehittämisen itseisarvo (Chotchungchatchai ym. 2020, 794-796; Ossebaard & Lachman 2021, 2)
- Varmista budjetin riittävyys kestäväan kehitykseen (Fortune ym. 2018, 623; Hosseinpoor ym. 2018, 655-657; Buzeti ym. 2020, 24-25; Chotchungchatchai ym. 2020, 797; Kurppa 2020, 26-33; Menne ym. 2020, 3-9)

Toteutumisen seuranta ja raportointi liittyvät vahvasti kestävän kehityksen onnistumiseen organisaatioissa. Termistön ja kriteereiden puutteen takia on tärkeää suunnitella kestävän kehityksen seuranta ja raportoida sen tuloksista tietyin väliajoin. Tarvittavat muutokset on helppo toteuttaa jälkikäteen, kun tiedot ovat valmiiksi saatavilla. Toteutumisen seurantaan ja raportointiin nousivat seuraavat kohdat:

- Seuraa kestävän kehityksen toteutumista (European Commission n.d.; Fortune ym. 2018, 623-624; Kurppa 2020, 22-40)
- Raportoi tietyin väliajoin (esim. ympäristöraportti) (European Commission n.d.; Fortune ym. 2018, 623-624; Braithwaite ym. 2020, 1-8; Kurppa 2020, 22-40)

Yläpuolella mainitut tarkistuslistan kohdat on koottu visuaalisesti miellyttäväksi kokonaisuudeksi (Kuva 1.). Tarkistuslista on tarkoitettu tulostettavaksi ja kohtia ei pysty verkossa niin sanotusti merkitsemään tehdyksi. Värimaailma suunniteltiin yhdessä toimeksiantajan kanssa ja väriksi valitsimme oranssin. Opinnäytetyön tekijät saivat visuaalisesti vapaat kädet tarkistuslistaa tehdessä. Opinnäytetyön toimeksiantajalla on täydet oikeudet muokata ja käyttää tarkistuslistaa vapaasti.

Kestävän kehityksen tarkistuslista

KESTÄVÄN KEHITYKSEN SUUNNITELMAT

- Sisällytä kestävä kehitys toimintasuunnitelmaan (esim. ympäristöohjelma)
- Liity [Sitoumus2050](#) -sivustolle
- Huomioi terveyden osa-alueet kestävä kehityksen suunnitelmassa
- Ota käyttöön [EMAS-järjestelmä](#)

HENKILÖKUNTA JA KOULUTUS

- Kouluta henkilökuntaa kestävä kehityksen periaatteista ja strategiasta
- Varmista henkilöresurssien riittävyys
- Resursoi työaika siten, että kestävä kehitystä voidaan toteuttaa
- Nimeä kestävä kehityksen vastuhenkilö(t) ja kokoa kestävä kehityksen työryhmä

MATERIAALIT JA RAHOITUS

- Varmista materiaalien ekologinen käyttö (esim. jäteohje)
- Huomioi ympäristösertifikaatit hankinnoissa ja materiaaleissa
- Suunnittele tuotteesi ja palvelusi kiertotalouden mukaisesti
- Priorisoi kestävä kehitys siten, että se on tuotteiden ja palveluiden kehittämisen itseisarvo
- Varmista budjetin riittävyys kestävään kehitykseen

TOTEUTUMISEN SEURANTA JA RAPORTOINTI

- Seuraa kestävä kehityksen toteutumista
- Raportoi tietyin väliajoin (esim. ympäristöraportti)

KESTO **TURKU AMK**

Kuva 1. Kestävän kehityksen tarkistuslista

6 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyö toteutetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyvien tieteellisten käytäntöjen pohjalta. Opinnäytetyössä käytetään eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Kirjallisuuskatsauksessa käytettyihin artikkeleihin viitataan tieteellisesti ja eettisesti oikealla tavalla. Opinnäytetyöstä raportoidaan tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti. (TENK 2012, 6.) Opinnäytetyön tekijät lupaavat noudattaa kaikkia tutkimuseettisiä käytäntöjä sekä tiedeyhteisön toimintatapoja eli rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta opinnäytetyöprosessissa. Opinnäytetyössä ei käsitellä eettisesti herkkää aihetta. Tutkimuslupaa ei tarvittu, koska tutkimusmetodina on narratiivinen kirjallisuuskatsaus ja lähdemateriaali on kaikkien saatavilla.

Opinnäytetyön luotettavuuden arviointi perustuu hakusanojen ja tietokantojen käyttöön sekä ohjaavien kysymysten onnistumiseen. Hakuprosessi on dokumentoitu ja tarkastettu kertaalleen, jotta sen toistaminen olisi mahdollista myös opinnäytetyön lukijalle. Hakutulosten suurien osumien vuoksi käytiin tuloksia läpi vain ensimmäiset 200, joten on mahdollista, että muutama julkaisu jäi kirjallisuuskatsauksen ulkopuolelle. Jotta tulokset soveltuisivat mahdollisimman hyvin Suomessa toimiville sosiaali- ja terveysalan organisaatioille, pyrittiin julkaisut rajaamaan teollisuusmaihin otsikon ja tiivistelmän tietojen perusteella. Suurin osa kirjallisuuskatsaukseen valituista julkaisuista ovat englannin kielellä. Koska opinnäytetyön tekijöiden äidinkieli ei ole englanti, on käännöksissä saattanut tapahtua väärinymmärryksiä, jotka voivat vaikuttaa opinnäytetyön tulosten luotettavuuteen. Käännöksissä on käytetty MOT-sanakirjaa, jotta ne olisivat mahdollisimman luotettavia.

Kirjallisuuskatsauksen tiedonhaku tehtiin systemaattisen tiedonhaun piirteitä soveltaen. Vaikka tiedonhaku dokumentoitiin taulukoihin ja hakuprosessi on kertaalleen toistettu opinnäytetyön tekijöiden toimesta, olisi sen luotettavuus parempi, jos tiedonhaku olisi tehty täysin systemaattisesti. Hakusanoja oli käytössä 18, mutta niistä kaikkia ei ole käytetty kaikkiin hakukoneisiin ja

hakusanayhdistelmät ovat vaihdelleet runsaasti. Kirjallisuushakujen tekoajan olisi voinut myös taulukoida, sillä samoilla hakusanoilla ja samoilla hakurajauksilla osassa hauista tuloksien määrät vaihtelevat.

Kirjallisuuskatsauksen aineistoksi valikoitui paljon ulkomaisia artikkeleita ja tutkimuksia, sillä kestävästä kehityksestä sote-alalla on Suomessa tällä hetkellä saatavilla melko vähän tietoa, vaikka kestävä kehitys onkin yleistymässä. Suomalaiset tutkimukset aiheesta olisivat paremmin yleistettävissä suomalaiseen terveydenhuoltojärjestelmään kuin ulkomaiset, joten olisi tärkeää saada lisää tietoa kestävästä kehityksestä Suomen terveydenhuollosta.

Tarkoitus ja tavoite palvelivat hyvin toimeksiantajan toiveita. Ohjaavien kysymysten muodostaminen onnistui hyvin ja kirjallisuuskatsaukseen valittiin julkaisut ja verkkosivut siten, että ne vastaavat ohjaaviin kysymyksiin. Kysymykset olivat selkeitä ja niiden pohjalta onnistuttiin luomaan täsmällinen ja helppokäyttöinen tarkistuslista. Opinnäytetyön tuloksena tehtyä tarkistuslistan toimivuutta voidaan arvioida pilotoimalla. Tarkistuslistan käyttöä voi hankaloittaa kestävä kehityksen termistön sekä järjestelmien ymmärryksen puute. Tarkistuslista on tarkoitettu ohjaavaksi työkaluksi organisaatioiden kestävä kehityksen toimintasuunnitelmia varten. Opinnäytetyön tekijät eivät omaa kokemusta organisaatioiden tai yritysten johtotehtävistä, jolloin tarkistuslistan toimivuutta hallinnollisissa tehtävissä ei voitu varmentaa tässä vaiheessa.

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa kestävän kehityksen julkaisuja terveydenhuollosta ja selvittää, mitkä tekijät ovat keskeisessä roolissa kestävän kehityksen toteutumisessa sote-alalla. Tuloksiin perustuen luotiin tarkistuslista sote-alan organisaatioille. Tarkistuslista toimii helppokäyttöisenä, yleisenä työkaluna ohjaamaan esimerkiksi organisaation kestävän kehityksen toimintasuunnitelmaa. Opinnäytetyön tavoitteena oli edistää kestävän kehityksen toimintaa sote-alan organisaatioissa.

Opinnäytetyön ensimmäiseen kysymykseen löytyi hyvin aineistoa. Suomen linjaus kestävään kehitykseen noudattaa UN:n mallia (Kestäväkehitys 2022a). Koska linjaus on yhteinen monen muun maan kanssa, on Suomen linjauksen kanssa yhtenevää kestävän kehityksen tutkimustietoa runsaasti saatavilla. Kuitenkin suomalainen terveydenhuoltojärjestelmä eroaa merkittävästi muiden maiden terveydenhuollon malleista, joten ne eivät ole suoraan verrattavissa toisiinsa. Pohjoismaissa on melko sama terveydenhuollon malli, joten myös pohjoismaisten lisätutkimusten teko voisi olla mielenkiintoista Suomen kannalta. Suurin ongelma opinnäytetyön kysymyksiin vastaamisessa syntyi siitä, miten Suomen sote-ala yhdistetään kestävään kehitykseen.

Opinnäytetyön toinen kysymys käsitteli kestävään kehitykseen vaikuttavia tekijöitä sote-alalla. Kirjallisuuskatsauksen pohjalta selvisi, että standardoitujen määritelmien ja termistön puute ovat aiheuttaneet ongelmia kestävän kehityksen edistämisessä (Siew 2017). Vaikka kestävää kehitystä voidaan toteuttaa usealla eri tavalla, on aiheesta tietämättömän vaikea rakentaa kestävän kehityksen suunnitelmaa, jos tarjolla on useita erilaisia näkökulmia. Jatkossa olisikin tärkeää kehittää yhteneväiset kestävän kehityksen raamit ohjaamaan toimintaa Suomessa ja maailmalla. Lisäksi tällä hetkellä ei löydy yhtenäistä kestävän kehityksen arviointityökalua, joten sen kehittäminen olisi tärkeää kestävän kehityksen toimivuuden sekä jatkuvuuden kannalta.

Tieto kestävästä kehityksestä ja koulutus aiheesta oli yksi merkittävistä kestävän kehityksen mukaista toimintaa lisäävistä tekijöistä (Furukawa ym.

2017, 4-5). Olisi tärkeää, että sairaanhoitajien ja muiden sote-alojen opintosuunnitelmissa olisi kestävä kehityksen sisältöä. Kursseilla tulisi selvittää, mitä on kestävä kehitys, miksi se on tärkeää ja miten sitä voidaan käytännön työssä toteuttaa. Sairaanhoitajat voivat toiminnallaan merkittävästi vaikuttaa siihen, miten hoidosta syntyvät jätteet lajitellaan tai millaisia hoitotarvikkeita organisaatioon tilataan. Työpaikoilla tulisi järjestää jatkokoulutusta henkilökunnalle aiheesta ja perehdyttää heidät organisaation kestävä kehityksen suunnitelmaan. Kestävä kehityksen opetuksen arviointi ammattikorkeakouluissa voisi olla mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe.

Rahoituksen merkitys nousi esille useammassa julkaisussa kirjallisuuskatsausta tehdessä (Fortune ym. 2018, 623; Hosseinpoor ym. 2018, 655-657; Buzeti ym. 2020, 24-25; Chotchungchatchai ym. 2020, 797; Kurppa 2020, 26-33; Menne ym. 2020, 3-9). Sote-alalla riittävän budjetin saaminen kestävälle kehitykselle on haasteellista, sillä monet asiat priorisoidaan tärkeämmiksi. Jotta pystyttäisiin saavuttamaan kestävä kehityksen tavoitteita ja säilyttämään laadukas hoito sekä hyvät työolosuhteet, olisi tärkeää saada sote-alalle tarpeeksi rahoitusta. Organisaatioiden on myös hyvä itse pohtia, miten budjettia jaetaan ja kuinka paljon varoja on käytettävissä kestävä kehityksen mukaiseen toimintaan. Äkillisiä isoja muutoksia ei tarvitse tehdä heti, vaan tavoitteiden saavuttaminen tapahtuu usein pidemmällä aikavälillä. Jatkotutkimusta voisi tehdä siitä, miten varoja tällä hetkellä käytetään kestävä kehityksen toteuttamiseen sote-alan organisaatioissa.

Kestävä kehityksen arvioinnin ja raportoinnin puute nostettiin myös esille useassa lähteessä (European Commission n.d.; Fortune ym. 2018, 623-624; Braithwaite ym. 2020, 1-8; Kurppa 2020, 22-40). Valtiot raportoivat yleisellä tasolla tavoitteiden saavuttamisesta lähes vuosittain, mutta pienemmillä tahoilla arviointia ja raportointia ei juuri tapahdu. Olisikin tärkeää, että sote-alan organisaatiot kiinnittäisivät huomioita arviointiin ja raportointiin, sillä se mahdollistaa toiminnan jatkuvuuden sekä kehittämisen. Jatkossa voitaisiinkin tutkimusta kohdistaa yksittäisiin sote-alan organisaatioihin ja selvittää, onko organisaatioilla käytössä arviointityökaluja, joita ei vain julkisuudessa näy.

Kolmannessa kysymyksessä pohdittiin millainen kestävän kehityksen tarkistuslista saadaan luotua kirjallisuuskatsauksen pohjalta. Näiden vastausten perusteella opinnäytetyön tekijät kehittivät kestävän kehityksen tarkistuslistan sote-alan organisaatioiden käyttöön. Tarkistuslistaan nostettiin neljä otsikkoa, joiden alle valikoitui yhteensä 15 huomioitavaa kohtaa organisaation kestävän kehityksen kannalta. Tarkistuslistalla ei tällä hetkellä ole verrokkeja, sillä vastaavanlaista listaa ei ole kehitetty tai sellaista ei ole julkisesti suomeksi tai englanniksi saatavilla. Tarkistuslista perustuu puhtaasti kirjallisuuskatsauksen perusteella löydettyihin kestävään kehitykseen sote-alalla vaikuttaviin tekijöihin. Opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksen pohjalta laadittu tarkistuslista olisi mielekästä pilotoida ja tehdä sen toimivuudesta tutkimus. Tarkistuslistan toimivuutta voisi arvioida esimerkiksi kyselytutkimuksella sen käyttäjille. Tarkistuslista kehitettiin toimimaan yleisellä tasolla organisaation johdolle, joten pilotoinnin pohjalta organisaatiot pystyisivät muokkaamaan listaa omaan toimintaansa sopivammaksi. Esimerkiksi vanhainkodit ja terveyskeskukset voisivat kehittää oman täsmällisen listan vastaamaan organisaation omia toimintatapoja.

Opinnäytetyössä kestävää kehitystä tarkasteltiin sen ulottuvuuksien avulla. Kirjallisuuskatsauksen aineisto painottui ulottuvuuksista eniten ekologiseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen, sillä ne liittyvät terveydenhuoltoon olennaisimmin. Monelle yritykselle kuitenkin taloudellisen näkökulman painottaminen kestävän kehityksen ratkaisuihin voi olla helpompaa, sillä siihen on saatavilla enemmän konkreettisia ratkaisuja. Sosiaaliseen kestäväyyteen liittyy paljon abstrakteja käsitteitä ja asioita, joihin yritys tai organisaatio ei pysty vaikuttamaan, esimerkiksi yksilöiden arvot kestävään kehitykseen liittyen.

Opinnäytetyön aihe oli hyvin laaja ja ajankohtainen. Kestävästä kehityksestä löytyy runsaasti materiaalia ja tutkimuksia, mutta tietoa siitä sote-alalla - saati Suomessa sote-alalla - on hyvin niukasti. Tiedonhaun haasteista huolimatta opinnäytetyö valmistui ajallaan ja sen tekeminen mielenkiintoisen aiheen takia oli antoisaa. Kestävään kehitykseen perehtyminen sote-alalla voi edesauttaa opinnäytetyön tekijöitä toimimaan kestävän kehityksen tehtävissä tulevaisuuden

työpaikoilla. Jokaisen sairaanhoitajan tulisi päivittäisessä työskentelyssään ottaa huomioon kestäväan kehitykseen liittyvät seikat. Kestävä kehitys tulee varmasti nousemaan merkittäväksi tekijäksi tulevaisuudessa myös sosiaali- ja terveysalalla.

Lähteet

Alila, A., Gröhn, K., Keso, I., Volk, R. 2011. Sosiaalisen kestävyuden käsite ja mallintaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita. Helsinki, 7.

Armstrong, J. & Green, K. 2018. Guidelines for Science: Evidence-based Checklists. SSRN Electronic Journal, 3. Viitattu 9.2.2022. Saatavilla https://www.researchgate.net/publication/305712994_Guidelines_for_Science_Evidence-based_Checklists

Braithwaite, J., Ludlow, K., Testa, L., Herkes, J., Augustsson, H., Lamprell, G., Mcpherson, E., & Zurynski, Y. 2020. Built to last? The sustainability of healthcare system improvements, programmes and interventions: a systematic integrative review. BMJ open, vol. 10, no 6, 1-11. Viitattu 18.1.2022. Saatavilla <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-036453>

Buzeti, T., Lima, J.M., Yang, L. and Brown, C., 2020. Leaving no one behind: health equity as a catalyst for the sustainable development goals. European journal of public health, vol. 30, no 1, 24-27.

Cambridge Dictionary. n.d. Checklist. Viitattu 20.1.2022 Saatavilla <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/checklist>

Chotchoungchatchai, S., Aniq, I.M., Witthayapipopsakul, W., Panichkriangkrai, W., Patcharanarumol, W. and Tangcharoensathien, V., 2020. Primary health care and sustainable development goals. Bulletin of the World Health Organization, vol. 98, No 11, 792-800.

Euroopan Parlamentti. 2020. Mitä kiertotalous on ja miksi sillä on merkitystä? Viitattu 19.2.2020. Saatavilla <https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/economy/20151201STO05603/mita-kiertotalous-on-ja-miksi-silla-on-merkitysta>

European Commission. n.d. What is EMAS? Eco-Management and Audit Scheme. Viitattu 18.2.2022. Saatavilla https://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm

European Commission. 2017. Moving towards a circular economy with EMAS. Viitattu 18.2.2022. Saatavilla

https://ec.europa.eu/environment/emas/pdf/other/report_EMAS_Circular_Economy.pdf

Fortune, K., Becerra-Posada, F., Buss, P., Galvão, L.A.C., Contreras, A., Murphy, M., Rogger, C., Keahon, G.E. And De Francisco, A., 2018. Health promotion and the agenda for sustainable development, WHO Region of the Americas. Bulletin of the World Health Organization, vol. 96, No 9, 621-626.

Furukawa, P. O., Cunha, I., Pedreira, M., & Marck, P. B. 2017. Characteristics of nursing professionals and the practice of ecologically sustainable actions in the medication processes. Revista latino-americana de enfermagem, vol. 25. Viitattu 16.2.2022. Saatavilla <https://doi.org/10.1590/1518-8345.1516.2909>

Green, B.N., Johnson, C.D., Adams, A., 2006, Writing narrative literature reviews for peer-reviewed journals: Secrets of the trade. Journal of Chiropractic Medicine, vol. 5, no 3, 103.

Griggs, C., Fernandez, A. and Callanan, M., 2017. Nursing and the barriers to sustainable health care: a literature review. British Journal of Nursing, vol. 26, no 22, 1230-1237.

Helsingin Yliopiston Kirjasto. 2020. Systemaattinen tiedonhaku. Viitattu 9.2.2022. Saatavilla <https://libraryguides.helsinki.fi/c.php?g=666918>

Hirsjärvi, S. Remes, P. Liikanen, P. Sajavaara, P. 1992. Tutkimus ja sen raportointi. 4. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy

Hosseinpour, A.R., Bergen, N., Schlottheuber, A. and Grove, J., 2018. Measuring health inequalities in the context of sustainable development goals. Bulletin of the World Health Organization, vol. 96, no 9, 654-659.

Härmä, T., Nasib, N., n.d. Kestävän kehityksen keskeiset käsitteet. Opetushallitus. Viitattu 19.1.2022. Saatavilla <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/kestavan-kehityksen-keskeiset-kasitteet>

Kestäväkehitys. 2022.a Kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030. Viitattu 14.1.2022. Saatavilla <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>

Kestäväkehitys. 2022.b Tavoite 3. Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille. Viitattu 14.1.2022. Saatavilla <https://kestavakehitys.fi/web/kestavakehitys/agenda2030/tavoite-3>

Kestävähkehitys. 2022.c Yhteiskuntasitoumuksen tavoitteet. Viitattu 18.2.2022 Saatavilla <https://kestavakehitys.fi/sitoumus2050/tavoitteet>

Kurppa, S. 2020. Ympäristövastuullinen toiminta sairaalassa - Haastattelututkimus keskussairaaloiden ympäristövastuuhenkilöille. Pro gradu tutkielma. Terveystieteiden tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 18.2.2022. Saatavilla https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/23364/urn_nbn_fi_uef-20201206.pdf

Lennox, L., Maher, L., & Reed, J. 2018. Navigating the sustainability landscape: a systematic review of sustainability approaches in healthcare. Implementation science : IS, vol. 13, no 1, 27. <https://doi.org/10.1186/s13012-017-0707-4>

Madden, D.L., Mclean, M., Brennan, M. And Moore, A., 2020. Why use indicators to measure and monitor the inclusion of climate change and environmental sustainability in health professions' education? Medical teacher, vol. 42, no 10, 1119-1122.

Malone, S., Prewitt, K., Hackett, R., Lin, J.C., McKay, V., Walsh-Bailey, C., & Luke, D.A., 2021. The Clinical Sustainability Assessment Tool: measuring organizational capacity to promote sustainability in healthcare. Implementation Science Communications volume 2, no 77. Viitattu 16.2.2022 Saatavilla <https://implementationsciencecomms.biomedcentral.com/track/pdf/10.1186/s43058-021-00181-2.pdf>

Menne, B., Leon, E.A.D., Bekker, M., Mirzakashvili, N., Morton, S., Shriwise, A., Tomson, G., Vracko, P. and Wippel, C., 2020. Health and well-being for all: an approach to accelerating progress to achieve the Sustainable Development Goals (SDGs) in countries in the WHO European Region. European journal of public health, vol. 30, no 1, 3-9.

Moore, J.E., Mascarenhas, A., Bain, J. Straus, S.E. 2017. Developing a comprehensive definition of sustainability. Implementation Science. vol. 12, no 110, 1-8. Viitattu 2.2.2022. Saatavilla <https://doi.org/10.1186/s13012-017-0637-1>

Ossebaard, H. C., & Lachman, P. 2021. Climate change, environmental sustainability and health care quality. International journal for quality in health care : journal of the International Society for Quality in Health Care, vol. 33, no

1. Viitattu 18.1.2022. Saatavilla

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7197527/pdf/mzaa036.pdf>

Pinto-Bazurco, J.F. 2020. The Precautionary Principle. International Institute for Sustainable Development: Earth Negotiations Bulletin. Viitattu 2.2.2022.

Saatavilla <https://www.iisd.org/system/files/2020-10/still-one-earth-precautionary-principle.pdf>

Prime Minister's Office. 2020. Report on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development. Publications of the Prime Minister's Office. Helsinki, 103. Viitattu 4.2.2022. Saatavilla

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162268/VNK_2020_8_Voluntary_National_Review_Finland.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Saber, D.A., 2020. Healthcare's role in environmental sustainability: RNs are needed to guide efforts. American Nurse Today, vol. 15, no 10, 50-53.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Viitattu 18.1.2022 Saatavilla https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Schwerdtle, P.N., Maxwell, J., Horton, G. and Bonnamy, J., 2020. 12 Tips for Teaching Environmental Sustainability to Health Professionals. Medical teacher, vol. 42, no 2, 150-155.

Siew R. 2017. Sustainability. We know it matters, but how do we measure it? World Economic Forum. Viitattu 18.1.2022. Saatavilla

<https://www.weforum.org/agenda/2017/09/struggling-to-measure-sustainability/>

Sitoumus2050. Toimenpidesitoumukset - Konkreettinen keino edistää kestävää kehitystä. Viitattu 18.2.2022. Saatavilla

<https://sitoumus2050.fi/toimenpidesitoumus#/>

Sotenavigaattori. n.d. Tervetuloa Sotenavigaattoriin! Viitattu 9.2.2022. Saatavilla

<https://sotenavigaattori.fi/>

Stufflebeam, D.L., 2000, Guidelines for Developing Evaluation Checklists: The Checklists Development Checklist (CDC). Western Michigan University, Evaluation Checklist Project. Saatavilla

https://wmich.edu/sites/default/files/attachments/u350/2014/guidelines_cdc.pdf

Suomen YK-liitto. 2022a. Kestävän kehityksen tavoitteet. Viitattu 14.1.2022. Saatavilla <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/kestavan-kehityksen-tavoitteet>

Suomen YK-liitto. 2022b. Kestävä kehitys. Viitattu 19.1.2022. Saatavilla <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/kestava-kehitys>

Tomlin, J. 2021. The climate crisis and forensic mental healthcare: what are we doing?. BJPsych bulletin, vol. 45, no 1, 5–7. <https://doi.org/10.1192/bjb.2020.36>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 20.1.2022. Saatavilla https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

United Nations. 2015. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. Viitattu 14.1.2022. Saatavilla <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

United Nations Development Programme. n.d. What are the Sustainable Development Goals? Viitattu 14.1.2022. Saatavilla https://www.undp.org/sustainable-development-goals?utm_source=EN&utm_medium=GSR&utm_content=US_UNDP_PaidSearch_Brand_English&utm_campaign=CENTRAL&c_src=CENTRAL&c_src2=GSR&gclid=Cj0KCQiAuP-OBhDqARIsAD4XHpcpp9roLIqH6gj6SwGrne_UXW4rS19xN1a9v2ULtrluGqYlsS5gi4aAvbWEALw_wcB

United Nations Global Compact. n.d. Do business in ways that benefits society and protect people. Viitattu 2.2.2022. Saatavilla <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/our-work/social>

United Nations Economic and Social Council. n.d. Sustainable Development. Viitattu 16.2.2022. Saatavilla <https://www.un.org/ecosoc/en/sustainable-development#:~:text=ECOSOC%20operates%20at%20the%20centre,and%20follow%20Dup%20and%20review.>

Valtioneuvoston kanslian julkaisuja. 2020. Valtioneuvoston Selonteko Kestävän Kehityksen Globaalista Toimintaohjelmasta Agenda2030:sta. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki. Viitattu 18.2.2022. Saatavilla

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162475/VNK_2020_7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

VSSH. 2020. Kestävän kehityksen ohjelma vuosille 2020-2024. Viitattu 20.1.2022. Saatavilla <https://www.vssh.fi/fi/sairaanhoitopiiri/johtaminen-ja-organisaatio/saannot/Documents/Kest%C3%A4v%C3%A4n%20kehityksen%20ohjelma%20vuosille%202020-2024.pdf>

YM. n.d. Mitä on kestävä kehitys? Viitattu 14.1.2022. Saatavilla <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>